

складних явищ, проявляють інтерес до складних речей та ідей, люблять ставити перед собою важкі завдання, вивчати щось без сторонньої допомоги, проявляють наполегливість, щоб досягти своєї мети, пропонують дуже складні шляхи вирішення проблеми, ніж це здається необхідним.

Подальша перспектива дослідження полягає у вивченні специфіки креативності у чоловік та жінок зрілого та підліткового віку.

Список бібліографічних посилань

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей : моногр. М. : Академия, 2002. 320 с.

2. Туник Е. Е. Модифицированные креативные тесты Вильямса : моногр. СПб. : Речь, 2003. 154 с.

3. Бедлінський О. І. Гра «Креативність» як засіб розвитку творчого мислення і сприйняття підлітків (на матеріалі природничих предметів). *Практична психологія та соціальна робота*. 2010. № 2. С. 26–32.

Одержано 27.03.2019

Рассмотрены отдельные аспекты содержания таких психологических понятий как творчество и креативность личности. Исследована специфика креативности у мужчин и женщин.

Ключевые слова: креативность, творчество, мужчины, женщины, личность.

УДК 159.947.23: 316.613

Олена Леонідівна ПІНСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної і вікової психології
Криворізького державного педагогічного університету

ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ЯКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

На основі теоретичного аналізу розкрито сутність професійної відповідальності як соціально-психологічного феномена, здійснено аналіз взаємообумовленості прояву її структурних компонентів у когнітивно-ціннісній, емоційно-мотиваційній, діяльнісно-поведінковій сферах особистості.

Ключові слова: відповідальність, соціальна відповідальність, особистісна відповідальність, соціально-психологічна відповідальність, професійна відповідальність.

Зміни у життєдіяльності сучасного суспільства, в якому пріоритетного значення набуває розвиток особистості, задоволення її потреб, взаємна відповідальність суспільства за особистість і особистості за розвиток суспільства, актуалізують проблему професійної відповідальності фахівців. Теоретичний аналіз означеної проблеми потребує з'ясування ключового поняття «відповідальність», яке за своєю сутністю є багатоаспектним. У соціології поняття «відповідальність» тлумачиться «як усвідомлення індивідом, соціальною групою, народом свого обов'язку перед суспільством, розгляд крізь призму цього обов'язку суті і значення своїх вчинків, діяльності, узгодження їх з обов'язками і завданнями, що виникають у зв'язку з потребам суспільного розвитку» [4, с. 256]. Як психологічне явище відповідальність являє собою «результат інтеграції всіх психічних функцій особистості: суб'єктивного сприймання навколишнього світу, оцінки власних чуттєвих ресурсів» [3, с. 19], «своєрідний стан свідомості, (у формі свідомості і почуття відповідальності, обов'язку, совісті [2, с. 115].

Тому правомірно виділити соціальну (об'єктивну) та психологічну (суб'єктивну) сторони відповідальності і розглядати їх у взаємодії. Соціальна сторона відповідальності представлена з позиції потреб суспільного розвитку і характеризується свідомим дотриманням моральних принципів і правових норм, які виражають суспільну необхідність. В контексті психологічної сторони відповідальність характеризується як стійка риса особистості, що дозволяє індивіду узгоджувати вимоги оточуючої дійсності з власними бажаннями, діяти у відповідності з вимогами до самої себе, що сприяє перетворенню зовнішнього обов'язку у внутрішню потребу. Ідеї поєднання об'єктивного і суб'єктивного аспектів відповідальності знайшли відображення у працях К. А. Абульханової-Славської, Н. Г. Ничкало, Г. П. Васяновича, В. М. Савчина та ін. Зокрема, К. А. Абульханова-Славська зазначає, що відповідальність – це «самостійне добровільне здійснення необхідності в межах і формах, які визначаються самим суб'єктом, як ідеальне мисленнєве моделювання суб'єктом відповідальної ситуації, її меж і рівнів складності, а потім – практичне здійснення» [1, с. 111].

Здійснений теоретичний аналіз свідчить, що відповідальність як соціально-психологічне утворення, знаходить своє відображення у професійній відповідальності. З соціальної точки зору професійну відповідальність слід пов'язувати з: відношенням фахівця до встановлених законодавством і правилами трудового розпорядку повноваженнями, спрямованими на забезпечення результатів професійної діяльності; загально прийнятим стандартом професійної поведінки,

згідно до якого фахівець розглядає себе зобов'язаним сумлінно виконувати свої професійні обов'язки. Як особистісна якість професійна відповідальність полягає у моральній потребі, здібності та практичній готовності виконувати свої професійні обов'язки згідно до вимог чинних законів, давати своїй професійній діяльності самооцінку, здійснювати саморегуляцію професійної діяльності і поведінки в трудовому колективі [3].

Як своєрідне соціально-психологічне утворення професійна відповідальність має складну психологічну структуру, компоненти якої реалізуються в когнітивно-ціннісній, емоційно-мотиваційній та діяльнісно-поведінковій сферах особистості фахівця.

У когнітивно-ціннісній сфері професійна відповідальність виявляється в інформованості особистості щодо її сутності, соціальних вимог до фахівця, усвідомленні ним власного «Я-професійне», в якому відображається розуміння своїх обов'язків у сфері практичної професійної праці. Когнітивні уявлення особистості про моральні норми перетворюються у внутрішні регулятори діяльності за умовами позитивного емоційного ставлення і прийняття особистістю суспільно визнаних норм і правил поведінки, що забезпечується почуттям відповідальності, яке виступає в якості мотиву як ціннісної орієнтації у сфері професійної праці, що сприяє трансформації об'єктивної значущості певних способів діяльності з позицій обов'язку в особистісну значимість.

Для того, щоб емоційно прийняті знання соціально схваленого образу дій, вчинків втілилися в реальній поведінці, необхідно щоб соціально задана норма поведінки не тільки раціонально й емоційно була засвоєна, але й практично освоєна, тобто міцно увійшла в практику поведінки і діяльності працівника. Тому спонукально-мотиваційна функція професійної відповідальності пов'язана з прийняттям рішення, виконання якого визначає напрям активності, що безпосередньо приводить до певної дії. Безпосереднім критерієм сформованості відповідальності як особистісно-професійної якості виступає власна поведінкова практика, яка є елементом діяльнісно-поведінкового компоненту і реалізується через виконання прийнятих рішень, обов'язків, завдань, що потребує постійної саморегуляції особистістю своєї діяльності, поведінки і самоконтролю [3; 5].

Таким чином, вищевикладене дозволяє зробити висновок щодо складності феномена професійної відповідальності і представити його як інтегральну соціально-психологічну-якість, яка характеризує фахівця як суб'єкта професійної діяльності і залежить від зайнятої ним позиції в системі соціально-професійних відносин.

Список бібліографічних посилань

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. М. : Мысль, 1991. 229 с.
2. Анисимов С. Д. Мораль и поведение. М. : Наука, 1979. 142 с.
3. Муздыбаев К. К. Психология ответственности. Л. : Наука, 1983. 240 с.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління. Київ : Академвидав, 2003. 568 с.
5. Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки. Київ : Україна Віта, 1996. 130 с.

Одержано 19.03.2019

На основании теоретического анализа раскрыта сущность профессиональной ответственности как социально-психологического феномена, осуществлен анализ взаимообусловленности проявления ее структурных компонентов в когнитивно-ценностной, эмоционально-мотивационной, деятельностно-поведенческой сферах личности.

Ключевые слова: ответственность, социальная ответственность, личностная ответственность, социально-психологическая ответственность, профессиональная ответственность.

УДК 159.9

Яна Сергіївна ПОНОМАРЕНКО,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3374-3930>;

Олена Ігорівна ПЕТРЕНКО,

студентка 4 курсу факультету №6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЮНАКІВ І ДІВЧАТ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ

Надано психологічну характеристику соціального інтелекту як інтелектуальної здібності, яка визначає успішність спілкування і соціальної адаптації молоді. Емпірично вивчено показники рівнів соціального інтелекту серед юнаків та дівчат студентського віку.

Ключові слова: соціальний інтелект, спілкування, молодь, студентський вік.

Сьогодення сучасної молоді в Україні характеризується посиленням впливу на життя та особистий розвиток соціально-економічних